

**DORIVOR O‘SIMLIKLARNI YETISHTIRISH VA EKOLOGIK TOZA
XOMASHYO OLISH MUAMMOLARI: AGROTEXNIKA VA IQLIM
O‘ZGARISHI TA’SIRI**

Mallaeva M. M

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Menejment va boqaruv fakulteti, umumiy
gigiyena va ekologiya kafedrası (PhD) assistant*

Mallayeva Gulzoda Baxramovna

Jizzax viloyati, Abu Ali ibn Sino nomidagi Do‘stlik jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya

Ushbu maqolada dorivor o‘simliklarni yetishtirish jarayonida uchraydigan asosiy agrotexnik muammolar hamda iqlim o‘zgarishining o‘simlik xomashyosining sifati va hosildorligiga ta’siri yoritilgan. Dorivor o‘simliklarni ekologik toza usullarda yetishtirish, tuproq unumdorligini saqlash, suv resurslaridan oqilona foydalanish hamda biologik himoya vositalarini qo‘llashning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, global iqlim o‘zgarishi natijasida yuzaga kelayotgan qurg‘oqchilik, haroratning ortishi va ekologik stress omillarining biologik faol moddalarga ta’siri ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari ekologik xavfsiz va sifatli dorivor xomashyo olish uchun zamonaviy agrotexnologiyalarni qo‘llash muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar

Dorivor o‘simliklar, ekologik toza xomashyo, agrotexnika, iqlim o‘zgarishi, biologik faol moddalar, organik dehqonchilik, fitoterapiya, tuproq unumdorligi, qurg‘oqchilik, ekologik xavfsizlik.

**ВЫРАЩИВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ И ПРОБЛЕМЫ
ПОЛУЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТОГО СЫРЬЯ: ВЛИЯНИЕ
АГРОТЕХНИКИ И ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА**

Маллаева М. М.

Ассистент (PhD) кафедры общей гигиены и экологии факультета

менеджмента и управления

Самаркандский государственный медицинский университет

Маллаева Гулзода Бахрамовна

Техникум общественного здравоохранения имени Абу Али ибн Сино,

Дустликский район, Джизакская область

Аннотация

В данной статье рассматриваются основные агротехнические проблемы, возникающие при выращивании лекарственных растений, а также влияние изменения климата на качество и урожайность растительного сырья. Проанализировано значение экологически чистых методов выращивания лекарственных растений, сохранения плодородия почвы, рационального использования водных ресурсов и применения биологических средств защиты растений. Кроме того, рассмотрено влияние таких последствий глобального изменения климата, как засуха, повышение температуры и экологические стрессовые факторы, на содержание биологически активных веществ в лекарственных растениях. Результаты исследования показывают, что применение современных агротехнологий является важным условием получения экологически безопасного и качественного лекарственного сырья.

Ключевые слова

Лекарственные растения, экологически чистое сырьё, агротехника, изменение климата, биологически активные вещества, органическое земледелие, фитотерапия, плодородие почвы, засуха, экологическая безопасность.

CULTIVATION OF MEDICINAL PLANTS AND CHALLENGES OF OBTAINING ECOLOGICALLY CLEAN RAW MATERIALS: THE IMPACT OF AGRICULTURAL PRACTICES AND CLIMATE CHANGE

Mallaeva M. M.

PhD, Assistant, Department of General Hygiene and Ecology, Faculty of

Abstract

This article examines the main agrotechnical challenges encountered in the cultivation of medicinal plants and the impact of climate change on the quality and productivity of plant raw materials. The importance of environmentally friendly cultivation methods, maintaining soil fertility, rational use of water resources, and the application of biological plant protection measures is analyzed. In addition, the effects of global climate change, including drought, rising temperatures, and environmental stress factors, on the content of biologically active compounds in medicinal plants are discussed. The findings indicate that the implementation of modern agricultural technologies is essential for obtaining environmentally safe and high-quality medicinal plant raw materials.

Keywords

Medicinal plants, environmentally clean raw materials, agrotechnics, climate change, biologically active compounds, organic farming, phytotherapy, soil fertility, drought, environmental safety.

Dolzarbligi

Bugungi kunda dunyo miqyosida tabiiy dori vositalariga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Aholi orasida fitoterapiyaga qiziqishning kuchayishi dorivor o'simlik xomashyolariga talabni sezilarli darajada oshirdi. Shu bilan birga, ekologik jihatdan toza va xavfsiz mahsulot yetishtirish muammosi dolzarb masalaga aylanmoqda. Kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlarning ortiqcha qo'llanilishi dorivor o'simliklarning biologik faol moddalari tarkibiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, iqlim o'zgarishi natijasida kuzatilayotgan harorat oshishi, suv tanqisligi va tuproq degradatsiyasi hosildorlikka hamda o'simliklarning farmakologik sifatiga salbiy ta'sir qilmoqda. Shu sababli ekologik

toza dorivor xomashyo olish texnologiyalarini takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot ishlari

Tadqiqot davomida dorivor o'simliklarni ekologik toza usullarda yetishtirish bo'yicha ilmiy manbalar va amaliy tajribalar o'rganildi. Ayniqsa, moychechak, yalpiz, qizilmiya, zubturum va na'matak kabi keng qo'llaniladigan dorivor o'simliklarning agrotexnik xususiyatlari tahlil qilindi. Tadqiqotlarda organik o'g'itlardan foydalanish, tomchilatib sug'orish texnologiyasi hamda biologik himoya usullarining samaradorligi baholandi.

Shuningdek, turli iqlim sharoitlarida o'simliklarning o'sishi va biologik faol moddalar miqdoridagi o'zgarishlar kuzatildi. Haroratning ortishi va namlikning kamayishi ayrim o'simliklarda efir moylari miqdorini oshirishi, ammo umumiy hosildorlikni pasaytirishi aniqlangan.

Tadqiqot usullari

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

Agrotexnik kuzatuv usuli;

Laboratoriya tahlillari;

Tuproq va suv sifatini baholash;

Biologik faol moddalarni aniqlash;

Statistik tahlil usullari.

Dorivor o'simliklarning ekologik holatini baholashda ularning o'sish sur'ati, hosildorligi, barg va ildiz tarkibidagi faol moddalar miqdori o'rganildi. Organik va an'anaviy yetishtirish usullari o'zaro solishtirildi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot natijalari ekologik toza agrotexnologiyalar dorivor o'simliklarning sifatini yaxshilashini ko'rsatdi. Organik o'g'itlardan foydalanilgan maydonlarda tuproq unumdorligi oshgani va biologik faol moddalar miqdori yuqoriroq bo'lgani kuzatildi. Ayniqsa, biohumus va kompost qo'llanilganda o'simliklarning ekologik stressga chidamliligi ortgani aniqlandi.

Tomchilatib sug'orish usuli suv sarfini kamaytirish bilan birga hosildorlikni saqlab qolishga yordam berdi. Biologik himoya vositalari kimyoviy pestitsidlar qo'llanishini qisqartirib, ekologik xavfsizlikni ta'minladi.

Iqlim o'zgarishi esa dorivor o'simliklar rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Qurg'oqchilik va yuqori harorat ayrim hududlarda hosildorlikni pasaytirgan. Ayrim o'simliklarda biologik faol moddalar konsentratsiyasi oshgan bo'lsa-da, umumiy biomassa kamaygani sababli xomashyo hajmi qisqargan. Bundan tashqari, tuproq sho'rlanishi va suv tanqisligi dorivor o'simliklar plantatsiyalarini kengaytirishga to'sqinlik qilmoqda.

Xulosa

Dorivor o'simliklarni ekologik toza usullarda yetishtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Agrotexnik tadbirlarni to'g'ri tashkil etish, organik o'g'itlardan foydalanish, suvni tejoychi texnologiyalarni joriy qilish va biologik himoya usullarini qo'llash sifatli dorivor xomashyo olish imkonini beradi. Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq salbiy omillarni kamaytirish uchun moslashuvchan agrotexnologiyalar ishlab chiqilishi zarur. Ekologik xavfsiz va farmakologik jihatdan sifatli dorivor o'simlik xomashyolarini yetishtirish sog'liqni saqlash hamda farmatsevtika sanoatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar:

- 1.Xolmatov H.X., Ahmedov O'.A. *Farmakognoziya*. Toshkent, 2020.
- 2.Nabiyev M. *Dorivor o'simliklar va ularning shifobaxsh xususiyatlari*. Toshkent, 2019.
- 3.WHO. *Medicinal Plants and Herbal Medicines Research*. Geneva, 2021.
- 4.Bruneton J. *Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants*. Paris, 2018.
- 5.Hamdamov I., Karimov A. "Mahalliy dorivor o'simliklarning farmakologik xususiyatlari". *Farmatsevtika jurnali*, 2021.
6. Маллаева М. Б. Экология ҳисобини шакллантириш масалалари //So 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – Т. 6. – №. 4. – С. 269-280.

7. Маллаева М. М. Соғлом турмуш тарзини ривожлантириш //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – Т. 2. – №. 16. – С. 753-760.
8. Маллаева М. М. Eksperemental toksik gepatitda ayrim polifenollarning ta'siri //International Journal Of Contemporary Scientific And Technical Research. – 2023. – С. 283-286.
9. Маллаева М. М. Et Al. Pedagogical essence of developing a culture of healthy lifestyle for young people //Web Of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1234-1238.
10. Mallaeva M M, Khidirov N Ch, Kiyomov I E - Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915, Vol. 11, Issue 2, Feb. (2023)
11. М.А.Мустафакулов, М.М.Маллаева. Eksperemental Toksik Gepatitda Ayrim Polifenollarning Ta'siri - Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar – 283